

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг таньгчын, Элст балгсна комитетсин болн Халъмг АССР-н Деед Советин газет.

№ 229 (3213) |

1958 дж. ноябрин 18

Уннь 20 деншг

“...Күмн - äмтнд социализмүр хаалгъ делгсн Советск Союз Коммунизм тосхлгъар шин агъу ин төрмүд хагъллгънур орх аргъ учраджав производительн чид-пин делгрлтин кемджанд курв”.

(КПСС XXI-ч хург деер үр Н. С. Хрущевин кех докладин тезисмүдс).

1959—1965 Д Ж И Л М Ү Д Т С С С Р - н О Л Н - Ä М Т Н Ä Э Д Л - А Х У Н Д Е Л Г Р Л Т И Н К О Н Т Р О Л Ъ Н Т О

(КПСС-н XXI-ч хург деер үр Н. С. Хрущевин кех докладин тезисмүд)

Советск Союзин Коммунистическ партин XX-ч хургин тууджлгч шиидврмүд күүцэд, мана орн-нутгин олн-äмтн тууджлгч шин дииврмүд күүц. Партин XXI-ч хургиг Советск Союз промышленностин, селәнй эдл-ахун, наукин болн культурин делгрлтин, күүч-көлсчирин материалн бәәдл-джиргд бддлүлггнд шин йилгән гидг дииврмүдәр тосджана. Нарт делкән хоорнк бәәдлд, төвкнүн бәәлгәнә болн олн-äмтн äамшг уга бәәлгәнә төлә ноолданд Советск государствин нилчн болн тоомсрнх улм икәр бсв. Мана алдр Төрсн эврәнн билггч чидлин күүц цецкрджәх цагт бәәдл, коммунизмн хаалгъар уралан бат ишкдләр, ицгтә кевәр йовдж йовна.

Эврәнн Коммунистическ партин эргнд батар хамгсн советск олн-äмтн, ик гидг бдм күүцэд, äвртә гидг хуврлг бурдәггәд, теднх—мана орн-нутг, ода эврәнн делгрлтин шин эрки чинртә цагур—коммунистическ обществиг делгү тосхх цагур орх аргъ учрав. Эн цагин эргчин ах төрнх—коммунизмн материалн-техническ көрнхиг цуг хә харнх деллдж, мана Төрснй экономическ болн харслтин кучиг цааранднх батрулдж, терүнләрн хамдан советск олн-äмтнй бсдж йовх материалн болн ухан-серлин неквриг улм күүц хангъах төр болджана. Капиталистическ делкәлә дөрлдәнд эн—негиг йилггч девснх болдж, äмн болгәна тоод продукц гаргългъар капиталистическ äмтин ик делгрлттә орн-нутгудиг күүцд давдж гарх—тууджлгч төриг илнх күүцәлгәнә девснх болдж гарх зөвтә. Тер төр күүцәвртәггәр хагълхд Коммунистическ партъ, цуг советск олн-äмтн күүц итклтә.

Манд бәәх көрнхиг болн эв-арггиг цугтнх күүц олзлдж, мана орн-нутгин өмн бәәх тууджлгч төр ахр болзгт күүцәхин эркл КПСС-н Централн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет, партин XX-ч хургин шиидврмүдәр болн терүнә хбдн партъ болн правительств гаргәнх шиидврмүдәр ул кедж, 1959-1965 джилмүдт орн-нутгин олн-äмтнә эдл-ахун делгрлтин контролн тооггн проект, бөрхн 15 джилин дунд Советск Союзин производствн кучн-чидлин делгрлтин, Коммунистическ партин темдгсн, 1957 джилин ноябрин 6-д СССР-н Деед Советин Обнин сессий деер келгдсн программа ирлцүлдж диглдж кетхә гидж СССР-н Госпланд даалгъцхала.

КПСС-н ЦК-н сентябрьск Пленум партин дарани биш XXI хург хураггәд, терүн деер 1959—1965 джилмүдт СССР-н олн-äмтнә эдл-ахун делгрлтин контролн то хәләх кергтә гидж шиидв.

СССР-н Госплан, союзн республиксин Министрмүдин Совет, министрств болн ведомств, наукин Академий болн нань чигн научн учрежденьс бийсәрн орлцж белдсн, 1959—1965 джилмүдт СССР-н олн-äмтнә эдл-ахун делгрлтин контролн тооггн проект КПСС-н Централн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет хургин хәләврт орулдж бгчәнә. Эврәнн дарандан бас, союзн республикар белдсн селвгүд, предприятисин болн тосхлтсн орулдж бсн материалмудиг хамцулдж совнархозмуд кесн проектировксар ул авч кегдсн, тер материалмуднх болхла, партин, профсоюзн, комсомольск организацсин шумггә орлцлгътаггәр, көдлмшчирин, колхозникудин, инженерн-техническ көдләнчирин кесг олн селвгүд орлцулдж белдгддлж диглгдсн.

Тиггәд хургин хәләврт орулдж бгчәх контролн тооггн проект мана партин, советск, зуран болн эдл-ахун органсин ик гидг, олн-зүсн халхар кегдсн уулдврин, эгл олн күүч-көлсчирин агъу ик билггч көдлмшин аш болджана. Эн—олн-äмтнә

социалистическ эдл-аху гарлггәна эрки чинртә авц-бәрц болгч—социалистическ зура келгәнә үндснлә ирлцжәх, цуг олн-äмтнә äмн-джиргглин төр болджана.

Коммунистическ партъ, обществин делгрлтин закани кемджәни туст марксизм-ленинизмн гол положеньсәс иш авч, эгл олн күүч-көлсчирин билггч шунлтар болн седвәрәр түшг кедж, социализм болн коммунизм тосхлгәна ах төрмүдиг болн тедниг хагълх хаалггиг олн-äмтнә эдл-ахун государствн зурад чик диглдж тәвдг төләд, Советск государствин болн энүнә экономикин делгрлтин болн батрлгәна агъу ик төрмүд социалистическ тосхлтин цуг девснхд күүцәвртәггәр хагългддг билә. Экономикиг социалистическ ул деер диивртәггәр хуврүлхд удан болзга государствени ниинцнхгү зура кергтәг СССР-т социализм тосхлгәна тууджлгч дамшлт иткмәр мелүлдж үзүлв.

Социалистическ эдл-аху зура келгәнә алдр идея тәвсн, социалистическ зура келгәнә гол авц-бәрчинх диглдж гаргәнх В. И. Ленин, олн-äмтнә эдл-ахун делгрлтин түрүн перспективн зуран, Äрәсәд электрификац келгәнә гүн научн үндстә зуран—олнд медгдлг ГОЭЛРОН зуран бурдәггәчн болн омгшагчнх бәәсн. Селәнә эдл-аху социалистическ кевәр оньгдарулдж бурдәлгәнә төриг Ленин эврәннх туургсн кооперативн зурадан диглдж гаргәнх.

Олн-äмтнә эдл-ахун зура келгәнә ленинск идеяг Коммунистическ партъ, тавад джилмүдин зурас келгәнә улд тәвсн, тер зурасиг диивртәггәр күүцәлгән—экономикин ик түргн делгрлт теткәд, ахр цагин эргид мана орн-нутгиг күүчә гидг социалистическ индустриальн-колхозн орн-нутгт хуврлгъ теткв. Государствени зурасин ул деер күүсн СССР-н олн-äмтнә эдл-ахун түргәр делгрлтин эн байн дамшлтиг нарт делкә иткв.

Советск Союзин олн-äмтнә эдл-аху делгрлтин шин девснхд бәәх бдгә цагин бәәдлд Коммунистическ партъ эврәнн XX-ч хург деер, улм удан болзгин перспективн зура диглдж гаргәнх төр тәвсн. Тер зуран ах хаалгәнх болн төрнх, Алдр Октябрьск социалистическ революцион дбдгч джилин ббнд нерәлгдсн, СССР-н Деед Советин сессий деер заадж келгдлә.

Өбрхн 15 джилд СССР-н олн-äмтнә эдл-ахун делгрлтин төрнх иигдж хәләгдджәнә: эн цагин эргид СССР-н промышленностин эрки чинртә халхснх продукц кедж гаргългәнх 2—3 холванас улү бсхмн. Тиггкәд тегәд, 1957 джилинлә дүнцүлхд, төмрин руда гаргългән кирцхд 3,5 холван бсхмн, нефть гаргългән—4 холван, газ гаргългән болн энүнә производств—13—15 холван, цб болн болд гаргългән—2,3 холван, электроэнерг—4,3 холван, цемент—4 холван бсхмн. Селәнә эдл-ахун туст, энүнә цуг халхнх цаарандан улм күүчә кевәр бсхнх хәләгдджәнә, тернх хот-хоолиг элвджүлдж, советск улсин джиргглин неквриг күүцднх хангългъ теткхмн. Өбрхн 15 джилин эргид олн-äмтнә эдл-ахун делгрлтин перспективн зура—СССР-т коммунизм тосхлгәна экономическ праграмм болджана.

Өмн бәәх долан джилин гол төрнх—коммунизмн хаалгъар олн-äмтнә эдл-ахун делгрлтиг хурдулггәна төр, социализм капитализмлә ни-экономическ дөрлдәнд цагиг икәр шүүлг болгългәна төр.

Делгрлтин икшдләрн деер боллгән—эдл-ахун социалистическ системин негиг йилггч үлүнх даньгин билә, бола чигн бәәнә. Промышленн производствин 1913 джилә кемджәг хәру токтачкад, биди, олн-äмтнә эдл-аху үндсәрнх хуврүлдж

бурдәлггәнур орад, негдгч тавн джилә зура күүцәлгәнә эклхд, Советск Союз хамгин ик делгрлттә капиталистическ орн-нутгудас дүнхнхд 50—100 джил хоцрдж йовла. 10—12 джилин эргид мана орн-нутг, зууггәд джилмүдәр ард хоцрснәс гарад, ард улдснәс прогрессүр гәрәдлж күүрәд, эврәннх туургсн дииврмүдән, сулхвран болн тустан бәәлгәнә харсдж чадх күүчә гидг социалистическ орн-нутгт хуврв.

Нарт делкән хойрлгч дәнә цагла, СССР-н олн-äмтнә эдл-аху äвртә гидг гарула харгәнх бийнх, Советск Союз Төрснх харсгч дән төгсснә хбдн 2,5 шаху джил болад, промышленн производстварн дәнә өмк—1940 джилә кемджәггән хәру токтадж авад, дарук арвн джилинх эргид тер кемджәнәс 4 холванас улү давб. Өмн бәәх долан

джилд СССР-н олн-äмтнә эдл-ахун, түрүн болдж тегәд энүнә ул болгч—күнд индустри, бас урдкларн äдләр, капиталистическ орн-нутгудин, тер тоод Америкин Создиненн Штатсин экономикин делгрлтин йовудас кесг холван даву хурдәр делгрхмн. Социалистическ экономикин коммунизмн хаалгъар делгрлтд энүнә чинрнх улм бддән боллггәнур бидн шинәс гәрәдлж курх зөвтәвдн, олн-äмтнә бәәдл-джирггиг цааранднх бддлүлхн төлә Советск Союзин экономическ зббриг улм икәр бсхнх зөвтәвдн. КПСС-н дарани биш XXI-ч хургин хәләврт орулдж бгчәх долан джилә зуран даалгъвр тер алдр тууджлгч күүцлүр залгдсн.

Долан джилә зура, прогрессин хаалгъар делгрлж йовх олн-äмтнә эдл-ахун цуг халхнх чинрнх гүүнәр сольгдх деер үндслгдсн. Эн—олн-äмтнә эдл-ахун улм хурдн делгрлт тетксн деерән, ик делгрлттә капиталистическ орн-нутгудла дүнцүлхд, промышленностин болн селәнә эдл-ахун эрки чинртә гисн продукц гаргългәнә даву ик бслт теткхмн. Производителнх кучн-чидлин батрдж делгрлггәнә нилчәр, өмн бәәх долан джилд олн-äмтнә бәәдл-джиргглин кемджәг улм икәр бддлүлх, “обществин цуг члед цуг халхарн сулдан делгрлггнд болн күүц бәәхтә бәәдл теткггнд” (В. И. Ленин. Соч. 6 том, 37 халх) кергтә материалнх теткүл орн-нутгт элвджүлх ул деллгдх.

Өбрхн 15 джилин эргид СССР производств цуг кемджәггәнх бәәхтә, бас өмн бслггәнә тсод продукц кедж гаргълггәнх нарт делкәд негдгч ормд гархмн, мана орн-нутгт коммунизмн материалн-техническ ул деллгдхмн, тернх хамгин ик делгрлттә капиталистическ орн-нутгудла ни-экономическ дөрлдәнд Советск Союзин алдр ик диивр боллдж гархмн. Коммунистическ обществ тосхлгәна агъу ик төрмүд өмнән тәвхләрн, мана партъ, цуг советск олн-äмтн, научн коммунизмн авц-бәрц деер үндслгдсн марксистск-ленинск теорияг бәәдл-джирггәд орулдж күүцәнә ашд диглдж авсн делкәд тууджлгч дииврмүдәр түшг кеджәнә.

СССР-т эдл-ахун болн культурн тосхлтин зәрм ашмуд

1. Мана орн-нутгт социализм тосхлгәна ленинск зураггәр, күнд индустриг орн-нутгин экономик бддлүлггәнә көрнхнх ахлулдж делгрүлггәнә туск В. И. Ленинә сургүляр гардвр кеггәд дакад эдл-ахун социалистическ системин улү сәдггәнхнх олзләд советск олн-äмтн коммунистическ партин гардврт экономикин болн культурин делгрлтд, олн-äмтнә бәәхтә бәәдл-джиргглин бслтд агъу ик дииврмүд күүсн.

(Цааранднх 2-ч халхд).

1959—1965 Д Ж И Л М Ү Т С С С Р-н О Л Н-А М Т Н А Э Д Л-А Х У Н Д Е Л Г Р Л Т И Н К О Н Т Р О Л Ы Н Т О

(КПСС-н XXI-ч хург деер үр Н. С. Хрущевин кех докладин тезисмүд)

(Цаарандкнь).

Ори-нутгиг индустриализировать кегдэд, селаня эдл-ахуг (олна эдл-ахун янэд орулад) коллективизировать кегдэд, мухлалгч классмудин уга кегдэд, культурн революц кеснй ашд, Советск Союзд социализм динлэд коммунизмүр джисэд орлгын динлвртэгдэр кегдэж йовна.

Делкэд түрүн болдж социалистическ государств тосхлгын илгбэн күчр бээдл кегдсми. Делкэн империализм кесг дакдж зертг-зевтэгдэр боседж СССР-т социализм тосхлгынг таслахар седсми. Советск олин-амти, Советск йосн бээлгнй 41 джилэс зугл брэлэснй новчк икднй төвкнйүн күч-көлсэр үүлдсми, илгбэд гихлэ 20 гар джилнй дээнд болн эвдрен эдл-аху тогталгнйа дээнд хобтк цагин эргид гарсми. Советск стройин амлүлгч адр ик күчн-чидлнй — советск олин амти эврэннй хаалгвдан гарсн боомтган болн күчр зовлнй-түрүгнйан тесэд күчтэ, цецкрджэх социалистическ экономик бүрдэснй гарсми.

Ода Советск Союз күчтэ, аль-бисэри боседж делгрси промышленносттэ, транспортта, бодмэр механизировать кегден селаня эдл-ахута бээнд. Олна збөр болн ори-нутгин национальн ору джиг болгын босэд йовна. Ёслтиь олин-амти эдл-ахун цуг бодлтд болн олин-амти бээдл-джиргнйан кемджанй бодлтд үз-тоод национальн ору, советск йосна цагин эргид ами болгнйа тоод ховахд 15 холван икдсми. Валгсдин болн деревенсийн күч-көлсчирин бээхтэ болн культурн бээдл-джиргнйан кемджан тасрхан угаггар бодлтд йовна.

Советск олин-амти баатр ноолдана болн күч-көлснй хамгин гол ашнй — шин общество — социализм болн энүнд ирлингтүгү шин политическ строй — советск социалистическ государств бүрдэлгн болджана. Социалистическ общество болн Советск государствени тосхлг учрдж делгрлгнйа залгвддж обществен делгрлтин йосна, энүнэс урд меданд уга шин эргид, амти хооридк халэцин шин кемджан гарсми.

Кемджан бдгэ цагин капитализмин гол күцнй, энүнэ делгрлтин гол кергнй болн көгнй — күч-көлсчирин аврлган угаггар мухлалгнйа хаалггар икэр олз-ору орулдж авлгнйд бээдл эннй тегэд обществон ик бнш ховнй байдлгнйд, олин-амти ик зуггнй — түрдж зүдлгнйд авч ирдг болхла, социализмин ах күцнй, энүнэ йовулгч күчтэ чидлнй — цуг обществон босэд йовдг неквринг тасрхан угаггар хангбгалгнй, науки болн техникин түрүн цуг күцлэ олзлгч промышленни болн селаня эдл-ахун производствиг тасрхан угаггар делгрүлдж сээрүлгнйа улд күч-көлсчирин бээхтэ бээдл-джиргнйа бослгн болджана.

Капитализмд зокалта производствин олна чинр болн эзлгнй тус бийиннй аргь хооридк сөрлэцн, социалистическ общество улд, мейарклдан, производствин анархий, көдлмш уга бээлгнй, экономическ кризис мет тинм йовдмуд чигн уга. Социалистическ общество экономическ йосна талдан эргид бүргүггэр делгрүлгнй, дорагшан орлгь болн кризис медг уга гүгүггэр делгрүлгнй, дорагшан орлгь болн кризис медг уга производств тасрхан угаггар болн түргэр бослгн болджана. Эннй олин-амти эдл-ахун зура диглх, энүнэ делгрлтин үзгин илгбх, производствин кемджэг тасрхан угаггар икдүлх, производствин чидлг дигтэггэр диглдж делгрүлх социалистическ эклдг шишлнбдүлггч бүрдэх болн делгү өргэр кооперирований кех эв-аргь өгнй.

Социализм экономическ йосна шин эргид гаргнй дееран обществен (олна) шин халэц бас гаргнй. Баячудин общество зокалта күн күгүг мухлалгнйа ормд, социалистическ олна збөрин улд олин-амти эдл-ахун болн культурн делгрлгд гүн седклэн тавсн, эн делгрлгд эднэ көдлмшин ашмудас бүклдэн залгвддатаг медг обществен айд зовтэ болн сүлдан бээх чледин хамдан көдлгнйа бээдлд хоор-хооридан дөнб-тус болгнй болн көдлмшин хамцдан социализмин цагт батрдж тогтсми. Мейарклдан, онц эздүдин, күгүг адуслдж мухлалгнйа ормд социалистическ обществен амте хоорид шин, йоста гуманистическ халэц-үүринэр дорлдан, күч-көлснй нег-негэн дөнбнлгнйа, олин-амти үүдэгч седвариг, шунитиг билгиг болн аргын өргэр гаргнйа халэц ирсми.

Социализмин советск государствени тосхлтин бээдл йоста демократизм үзүлджэх олна шин халэц төрдж делгрсми. Советск государствени көндршго ульн болгч көдлмшч классин болн крестьянствин эвдршго ницдан улн икэр батрв, Советск Союзин, тустан сүл зован эдлджэх олин кели амтеин ах-дүүгнйнар иньлгнй батрв.

Кели улсин сан дурни ницдан болджэх олин кели амтеин Советск государствени джил болгнй улм икэр батрад йовна. Айд зовтэ олин кели амте негдүлджэх Советск Социалистическ Республикени Союз цуг советск республикени экономикиг болн культурни аль-бисэри тасрхан угаггар делгрүлгч теткнй.

Ода цуг эн шин йосна эргце, олна шин халэцин ончта тасн, эврэннй үүлдврт кергтэ өргн орман, түрүн болдж социализм тосхсн мана ори-нутгиг бээхтэ социалистическ ори-нутг болгнйа, бдр болгнй амлгч чидлэн авад капитализмин өмн эврэннй, ик гидг үлү сээнднй үзүлджэх социализмин цуг делкэн систем олдж авсми.

2. СССР-н күч-көлсчир советск йосна джилмүдин эргид промышленни тусет бээсн Арэсэн зул джилнй хоцртинг уга кегдэд Советск государств, экономическ халхдан тустан, күүнэ үлмэ уга бээлгнйг теткжэх күчтэ промышленность бүрдэсми. Ёдгэ цагт СССР, промышленни производствин кемджэггэрн Европд негдгч ормин, делкэд — хойрдгч ормин эзджэнэ.

Мана ори-нутгт күцгден промышленни производствин агту ик кемджан иим то-дигэр цээлггнйа: 1958 джилд болд хээлгнй 55 сай шаху тонн болхми, нефть гаргнй болхла — 113 сай тонн болхми. Эннй бдгэ цагт нег сарин эргид болд хээлгнй болн нефть гаргнйа бүйк 1913 джилниэс ик болджана. 1958 джилд электро күчн-чидл гаргнй 233 миллиард киловатт-час күрчэнэ. Ода манд гурви бдр болгнй хаана Арэсэд джилнй эргид гарггддаснйа адалр электро күчн-чидл гарггнйа. Хуучн Арэсэд үнарнй келхлэ, химическ промышленность уга бээсми. Ёдгэ цагт СССР, химическ промышленностин продукция кемджэггэрн делкэд хойрдгч ормин эзнэ.

Олин-амти эдл-ахун индустриальн делгрлтин болн техничск прогрессин ульн болдж, маши тосхлгнйа промышленностин делгрлгд күцден динлвр нег үлү ик. Кесг зүен машин болн оборудованье гаргнйа шинэс ик кемджэггэр бүрдгдг. Улгүрнй, 1913 джилд цугтан 6 мингнй киловатт-час чидлтэ турбине гарггден болхла, 1958 джилд — 7 сай шаху киловатт чидлтэ турбине; 1913 джилд ут-туршден 1,5 мингнй станок гарггден бээсми 1958 джилд 138 мингнй гар станок гарггдсми. Ёдгэ цагт СССР-н промышленность джилдэн 220 мингнй трактор, 10 гар мингнй экскаватор, 500 мингнй гар автомобиль гаргнйа.

СССР-н цуг күнд промышленность шулу йовудар делгрлджэнэ. 1958 джилд производствин средств гаргнйа 1940 джилниэс 5 холван икджэнэ.

Күнд индустриин делгрлтин бодм йовуд болн селаня эдл-ахун производствин бослг, гингн болн хот-хоолин промышленностин цуг аньгсиг бодлүлхнй төлө батта улин гарггдг учрав. 1958 джилд эдлврин юме гаргнйа 1913 джилниэс 14 холван шаху босджэнэ, энүнднй культурн бээдл-джиргнйан эдлврин юме болхла — 45 холванэс икджэнэ. Төрскэн харелгнйа алдр ик дээнд джилмүдт гингн болн хот-хоолин промышленностин зарм аньгс, производствин кемджэггэрн кесг джил ард үлден болв чигн бдгэ цагт олин амти эдлврин эд-тавр гаргнйа 1949 джилниэс 2,7 холван икэр гарггнйа.

Промышленностин делгрлгт науки болн техникин шин динлврмүдт көдлмшчирин, учени улсин, инженермүдин болн техникүдин боседж йовх седварт болн гүдждж көдлгнйд түшдг төлөд социалистическ промышленностин ик күцлэс бэргдсн. Зуг КПСС-н XX хургин хобдк цагин эргид 4.500 гар шин зүен машин, механизм болн аппаратмуд кегдэж гарггддана, өс гидж цуг тавн джилнй эргид кедж гаргнйа до-рхнй зовар ик, 800 гар шин зүен прибормуд кедж гарггдг.

Олин-амти эдл-ахун түргн делгрлтин эрки факторнй промышленностин болн тосхлтин залгв онгдарулгн болджана. Совнархозмудин көдлсн ахр цагин эргид промышленностин залмджин шин янзин агту ик үлүнэ үзүлгдв. Промышленни продукция бослтин темп бодлв, производствин дотр-дундк көрнйг олзлгнй зовар ясрв, көдлмшч классин, инженерн-техничск кадрин седвар болн шунят өсв, государствени зура күцэхин төлө социалистическ дорлдан улм өргэр делгрв. Совнархозмудин үүлдврин түрүн джилнй эргид 1957 джилн июль сарас ави 1958 джилн июнь сар күртл промышленни продукция бослг нидн джилнйа дүнбүцүлхлэ 17 миллиард арслнй икдв. Предприятснй көдлмшин техник-экономическ үзмдже зовар ясрв. 1957 джилд болн 1958 джилн түрүн брэлднй күч-көлснй производствени бослтин болн промышленни продукция бийиннй үн багьрулгнйа зура давулдж күцэгдв. Бийиннй үн багьрулгнйа зурагвас үлгүггэр арвлдснэ цуг мөнбннй эн цагин эргид 10 миллиард шаху арслнй болв.

Промышленностин болн тосхлтин залмдж онгдарулгнйа ашд производств гардлгнй шин, улм бодан девснбд тавгдв, экономическ районд болн республикэ дунд болв чигн, тер мет цуг олин-амти эдл-ахун болв чигн шишлнбдүлгн болн кооперированье цаарандан делгрхд өргн аргь учрагдв.

3. Ленинск кооперативн зураг нарть арднй ордж күцэлгнй деревнбд социализм динлхиг теткв, кесг сай крестьянск өрк-бүлмүд ода колхозмуд — социалистическ ик эдл-ахуст негдчхав, теднэ тонь бдгэ цагт 70 мингнйэс үлү. Колхозмудла зерглэд 6 мингнй гар селаня эдл-ахун государствени предприятс — совхозмуд бээнд.

Селаня эдл-ахуг социалистическэр хуврлгнйа болн терүг бдгэ цагин техникэр агелгнйа ашд селаня эдл-ахун производствин кемджан зовар өсв, дакад колхозникүдин болн совхозмудин көдлмшчирин күч-көлснй производствени икдв. Селаня эдл-ахун производствд көдлгч улсин тоогин кемджан, революцин өмнк цагинэс хойр холван шаху багьрен бийнй, селаня эдл-ахун цуг болн хулдгдг продукц кесг холван өсв.

Селаня эдл-ахун ик бослтин программ гаргнй КПСС-н ЦК сен-

тябрьск (1953 джил) Пленум болснэ нааран колхозни тосхлг цаарандн батлгнй болн селаня эдл-ахун производствин делгрлгд ик күцлэс бэргдв. 36 сай гектар эмнй болн эмнйг-рен газр хагвдэж олзлх амти эдл-ахун эрки ик чинртэ төр ахр цагин болзгт хагвдгв, тегэд терүгэрн Дорд үзгт буудян күчтэ баз болн ори-нутгин райодар селаня эдл-ахун производств шишлнбдүлхиг күцэх условий тогтагдв. Сүл тавн джилнй эргид терүнэ өмнк тавн джилнйа дүнбүцүлхлэ буудян культур гаргнйа джилэ дундин кемджань 38 процент икдв, тингхлэрн эрдин-шишэ тарлгнй өргэр делгрлгдв, көвнй гаргнйа 20 процент, олс гаргнйа — 76 процент, шинрин свекл — 66 процент, нарн цецг — 65 процент, боднцг — 11 процент, темсн — 42 процент икдв. Советск Союзд тараня цуг агту 195 сай гектар давб.

Ори-нутгт бод малин то 1958 джил, 1953 джилнйа дүнбүцүлхлэ 14 сай дүнбгтэ, тер тоод саалин үкр — 7 сай икдхми; гахан то 14 сай, хон — 29 сай икдхми. Мах гаргнйа (малин бослтиг тоод орулад) 1957 джилд, 1953 джилнйа дүнбүцүлхлэ 1,4 холван, үсн — 1,5 холван, бндгн — 1,4 холван, ноосн — 1,2 холван, тер тоод торгнй болн нарин ноосн — 1,9 холван икдв. Укр болгнйэс дундлэд үс сааж авлгн 1958 джил колхозмудар дүнбнхд 1.900 килограмм болхми, 1953 джилд болхла 1.016 килограмм билэ. Сүл дорвн джилнй эргид (1954—1957 джилмүдт) селаня эдл-ахун цуг продукция бослтин джилэ дундин темп США-д 1,1 процент бээсн болхла, СССР-д 7,1 процент болв.

Селаня эдл-ахун делгрлгд бэрсн күцлэс — колхозн тосхлг баталггар болн совхозмудин делгрлгд, бүрдэмджин — политическ болн экономическ татлггтэ ик төрмүд күцэлггэр, дакад түрүн болдж общественни производствин бослгд кол-

крестьянствин болн селаня цуг күч-көлсчирин материалурмд бодлүлггэр партин болн правительствин цуг халх бүрдэмджин көдлмшин ашн болджана. Бээх көрнйг күцлэнь олзлгнйэс иштэггэр общественни эдл-ахун делгрлтин зура шинэр кех аргь колхозмудт учрагдв.

Селаня эдл-ахун производствени бодлүлгч бдгэ цагин техникэр селаня эдл-ахуг агехин тускар парть болн правительств даньгин килмджан бгцхэнэ. 1954 джилэс ави 1958 джил күртл селаня эдл-аху 670 мингнй трактор (ас гидж арвн тавн мөрнэ чидлэр тоолхла сай гар трактор), 370 мингнй буудян комбайн, 570 мингнй ачлгнйа автомобиль болн нань чигн кесг олин техник авб.

Селаня эдл-ахун социалистическ хуврлгт крестьян улсин күч-көлснй условийн үндсэрнй онгдарулгдв. Селаня эдл-ахун көдлмшчирин күч-көлснй ода индустриальн күч-көлснй адлчхэн улм-ушмар бөрдэд йовна. Колхозмудар болн совхозмудар бүрдэмджин дамшгтэ кадр болн специалистр көдлдж йовчхана. Ёдгэ цагт селаня эдл-ахун шишлнб бодан болн дундин медрлэ 500 мингнй шаху специалистр көдлдж йовчхана.

Колхозмуд ик, экономическ бат эдл-ахус болчхав. Колхозмудин хувагдгг уга көрнйгн 1958 джилн январин 1 шинэ 102 миллиард арслнй күрв, 1953 джилд 70 миллиард арслнй бээсми. Государствд орулдж өгсн, государствд болн кооперацид хулден продуктас колхозмуд болн колхозникуд 1957 джил, 1952 джилнйэр болхла 65 миллиард арслнй мөнбг икэр авчхав. Цуг эн тоот колхозникудт күч-көлснй бдрт мөнбг болн хот-хол өлгнй зовар икдүлх аргь учрав, терүгэрн тегэд теднэ материалнй бээдл-джиргнйан кемджэ бодлүлв.

Сүл джилмүдт совхозмуд батрчхадж, тонь чигн олдв. Совхозмудин тараня газрин агтунь тавн джилнй эргид 15 сай гектарас ави 52 сай гектар күрч өсв.

МТС-н бүрдэмдж онгдарулгнй, колхозмудин производствени-техничск теткнйа практик сольлгнй селаня эдл-ахун продукц белдгнйа шин диг-дара болн белдлгнйа шин үн тогталгнй — социалистическ селаня эдл-ахун делгрлгд эрки чинртэ төрмүднй болсми.

Колхозмуд болн совхозмуд батлдж делгрүлггэр партин болн правительствин күцлэс төрмүд — социалистическ селаня эдл-ахун производств улм күцлгтэггэр делгрүлхнй төлөд, тар-ра тарлгнйа болн мал босклгнйа продукц гаргнйа зовар икдүлхнй болн терүнэ бийсиннй үниг багьрулхнй төлөд цуг эв-аргь учраджана.

4. Төмр хаалгнй, усна, автомобильн болн аггарин көлгнйа делгрлгд зовар ик күцлэс бэргдв. 1958 джил цуг зүен көлгнйа ачлгь збөлгн 1940 джилнйа дүнбүцүлхлэ 3 холван үлгүггэр икдв. Көлгиг техничск шинрүлдж агелгнй агту ик өргэр күцэгддженэ. Улм икэр босджэх кемджатэ аца збөлгнйа теткхлэ эрки чинртэ, дүнбүцүлхнй паровозн күчнй үлү гидг ик күчтэ, электровозн болн тепловозн күчнй йир сээнднй олзлгддженэ. Тер мет тенгснн, голин болн автомобильн көлгэр аца збөлгнй бас өсв. Ори-нутг дунд болн газарин ордудла залгвдана линийд аггарин көлг эдалгн икэр өсв.

(Цаарандкнь дарук номерт).

Газетд, журналд бичгдлгъиг шулудулхмн

Ноябрь сарин 12-т КПСС-н Хальмг обкомин сeглaтp ур Саврушев Цериа гардлгъта, барт бичгдлгънa йовудин туск куундвр болв. Эн куундвр Хальмг АССР н залгълдана управленас селекторар кегдв, куундврт цуг райодин залгълдана контормуд, КПСС-н райкомсин сeглaтpмуд орлцв.

1958 джилa барт бичгдлгън Хальмг АССР-н райодин ик зуугъар дегд му йовудта болджахн тер куундврaс илдв.

Ноябрин 10 куртл куцaгдсн бар тархалгъна тооцaгъинь хaлaхлa, 1958 джилин эклцд бичгдснa тоогъин 77,9 процентдн курч. Цугъарагъасн юмна муугъар Черноземельск, Приозерн, Целинн, Юстинск райодар бар тархагдджана. Черноземельск районд газет, журналд бичгдлгън нидн джилин зурагъин 50 процент чигн курад уга. Западн районд 3 кун болгъна негн газет, журналд бичгдсн болхла, Черноземельск районд 15 куунас негн бичгдсн баанa. Приозерн районд 9 куунд нег газет ирнa.

Иир муугъар, хашнгар райондин газетст бичгдджацхана. Юстинск районд баарн газрин газетдн 188 кун бичгддж, Черноземельск района газетд 60-хн кун бичгддж. Эн райодас Яшкульск, Целинн, Приозерн райод бас холд одсн уга.

Республикур ирджах улсин тоон улм осад баасн бийн, республикин „Хальмг унн“, „Советская Калмыкия“ газетс бас хашнгар тархагдджана.

Бар тархалгъна цаалгъврн кoллмш му болсар, хальмг барт бичгдaчнр цoбкн болджана. Черноземельск района залгълдана конторнн толгъач Дудченко муугъар кегддж йовх кoллмшинн ашан эн куундврт илдкв. Райконтор зурагъан 40-хн процентд куцaдж.

„Советская Калмыкия“ газет эн районд 145 кун, „Хальмг унн“ — 79-хн кун бичгддж. Ур Дудченко бар тархалгъна кoллмш районд ягъдж кегддjaхинь медхш, бичгдaчнрин тоон бдр ирвас ягъдж oсдjaхинь, олд дундас

шиндгдсн бар тархагъачнр ягъдж кoллдjaхинь оньгтан авхн. Эду метар, Яшкульск района конторин толгъач ур Цандаков, Целинн района ур Сумьянов бас муугъар кoллдjaнa.

Эврa келар гарчах ода дeepaн ганцхн газет „Хальмг уннн“ умшачнр дунд чинртa цаалгъвр келж, тархалгъинь тургдулх кoллмшиг залгълдана кoллaчнр бас муугъар кeдjaцхана. Улгурн, республикин хотл Элсид кeсг мингън хальмг oрк баанa, болв балгъснд эндр бдр газетд 340 кун бичгддж. Тер дотр республикин залгълдана управленa кoллaчнр бийсн бичгдaд уга. Республикин больницaс нег чигн кун „Хальмг унн“ бичгдсн уга. Негдгч номертa дундин школин 13 хальмг багшас нег чигн хальмг газет умшлжах кун уга. Парторганизацин сeглaтpнр ур Сергиенко Н. Г. багшнр дунд бар тархалгъна кoллмш гарддjaхинь уга. Теду мет йовдл Элсид хойрдгч номертa дундин школд бас гарчана.

Куундврт орлцсн КПСС-н обкомин сeглaтp ур Саврушев диглгч урдн иигдж за-

ав: „Бар тархалгъна кoллмш — бачм цагта тор. Бариг цаг дeepн эс тархахла, цаалгъврн кoллмш тату болсн учрар кeсг умшачнр газет, журнал уга улдхмн. Бар тархалгъна кoллмшиг ноябрь сарин 20 куртл сан куцaнъгустaгъар дуусх кергтa. Эн кoллмшиг баарн газрин советин бол партиин актив гарган авч, бийасн авн эклдж, шин чидлaгъар гуджрх зoвтa“.

Ола джил ирвас олд амтнa баадл ясрад, теджал, культурн тетквр oбдлaд йовх цагт, куч-кoллснр барт улм-улмар икар бичгддjaцхана. Бар тархагъачнр эднa некврнн куцидн цаг дeepн теткдж, эн кoллмшан килмдjaгъар дуусцах зoвтa.

Партин райкомс, парторганизацин сeглaтpмуд эн кoллмшт ик оньган oгч, дуусгдтнн саанар гарлх зoвтa.

КАРТАН Йондон.

Бичачнр умшачнр дунд

Шидрхи хальмг бичачнр республикин райодин колхоз-муд болн совхозмуд эргдж йовдж, куч-кoллснрлa харгъчхав.

Литературиг болн искусствиг олд-амтнa баадл-джиргъллa oбрдyллгънa тускар гарсн партин болн правительствин шидврмуд куцaдж, эн джил Хальмг бичачнр кeсг дакдж селанa куч-кoллснрлa харгъдж, соньн-сан куундвр кeцxав.

Тинм куундврмудин негн Яшкульск района „Чилгр“ гидг газрт болв. Ииган ирсн бичачнр совхозин куч-кoллснрин кeсн-куцaсн керг-уулдврлaн, бийсинн баадлaн таньлддж, эднa зармсн совхозин ферм болгъниг эргдж, отармудар чигн оцхав. Бичачнр Сян-Белгин Хаср болн Байдын Санджара эн совхозин ферм болгънд оч, эврaннн произведеньсан умшдж oгцxав. Бичачнр Сусен Аксен, Инджин Лидж, Кoктан Элдa, Дорджин Басн, Лиджин Эрцн, Саньгъджин Боса бас фермсар йовдж олд-амтнa харгъчхав. Совхозин централн усадьб дeep, совхозин клубд ик олд улс цуглрдж, эдниг соньсчхав.

Азийн болн Африкин орн-нутгудин бичачнрин, Ташкентск хуртг орлцсн бичач Сусен Аксен, тер хургин тускар кeлдж oснинь, амтн йир икар соньсдж соньсв.

Бичач Колян Сандж болн Цугсоюзин радион кoллaч ур Саен со бас „Лиманный“ совхозин 1-ч фермин кoллмшчирлa харгъдж, куундвр кeцxав. Эдн Яшкульск района „Гашунский“ совхозин куч-кoллснрлa бас харгъчхав, Каспийск, Черноземельск райодин элд-ахус эргдж йовцхав.

Одсн газртан мана бичачнр эврaннн произведеньсан умшдж oгцxав, олд-амтнa соньн куундвр кeцxав.

С. ДЖАКУЕВСКИЙ.

Кинотеатр секгдв

Октябрин 41 ч oбнд Приюгн селанд „Комсомолец“ гидг кинотеатр секгдв.

Шин кинотеатр 400 куунa ормга. Энунд фойе, буфет болн нань чигн хорас баанa.

Кинотеатрин oмн бийдн Владимир Ильич Ленинд бумблгъ тосхгдв.

Театрин oбрк газрт урдн баасн паркиг бoсхгдж икдулх болдж Приюгненск района центрин комсомольчнр бийсгaн даалгъвр авихав.

науци гардач, селанa элд-ахун доктор, профессор А. С. Всяких кeлджанa.

Нармаев Морхадж учен нер зyухин кергт ик кoллмш кeсн, кeсг зун дeтp умшсн, олд джилин эргид Киргизск ССР-н колхозмудар, совхозмудар шиндлтин кoллмш кeсн.

Дoрвн джилин туршарт Тoрскaн харгч Алдр даанд орлцад, Москва, Сталинград, Воронеж, Белград, Курск харедж ноолдад, кeсг дакдж шавтад, кeсг дакдж Тoрскнaсн ачлгдaд, 1945 джил хару ирхларн Фрунзе балгъснд «Советская Киргизия» гидг газетд советск мал oсклгънa отделин заведуюч болдж кoллдж баасн.

Киргизд кoллджaгъад Нармаев шин ясулгддjaх алатауск тохмта бoд ма-

Ослтин хаалгъар

Эн селан дeep хoрн наамн джил хооран селанa элд-ахун артель тогтсн, тер аш сyулдн «Гигант» гидж нер зyусн.

«Гигант» колхоз oдгa цагт ик oнр элд-ахута, олд малта, ик орута байн артель. Кeмр, колхоз 1956 джил 53 мингън толгъа хoбтa баасн болхла, эн джил 89 мингън хoбтa.

Колхозин нyч-кoллснр хoн малиннн тохминн ясулдж, теднaс гардг ноосинн индyлхин тoлa зyткдjaцхана. Колхоз эн джил Тoрсиндaн 3252 центнер ноос орулдж oгв, эс гидж 1956 джил орулдж oсн нооснла дyнъцyллхлa — 1397 центнер ноосн yлy болдж гарна.

Орн-нутгтан ноос орулдж oглгънд сан дийлвр бaрсн дамшлтa хoбчнр дунд ах хoбч Иван Климович Нинитенног темдгдлж болхмн. Эн хoбч торгън нооста 700 хoн болгънас 7,9 килограмм ноос авв.

«Гигант» колхоз хoбнaс талдан махна болн yснa мал oснa. Сyулин гурвн джилин туршарт колхоз бoд мал инaр oсндjaнa, тер тоод саалин yкpмyд мингън толгъа oмнaсн yлy oсв, государствд мах орулдж oглгън хойр холван yлy талан икдв.

Малас гардг элд-уш чигн oсдж йовна. 1956 джил колхоз государствд 240 мингън килограмм oрмин тoс орулдж oсн болхла, эн джил 830 мингън килограмм тoс oгв.

Джил ирвас буудян болн малин хотин культур тaрлгън чигн негдaд йовна. Цуг тaрaнa газр 1955 джилинaр болхла, 6 мингън гeнтар кyрч oсв, тер тоод цагъан гуйр болн эрднн-шншa тaргднa. Цуг буудя 126220 центнер хурагддж авгдв.

«Гигант» колхозин нyч-кoллснрт кoллмшинн хoбн амрх газр чигн баанa, нyунд-нoвyднн сургyль дасх, амр-тавар oсх чигн газр баанa. Садовое селанд 2 клуб, культурин гер, детсад, детясл, 4 библиотеки, долан джилa 2 школ, дундин нег школ баанa. Шин культурин Гер тoсхгдджана.

Колхоз эн джил 26 сай арслнн мoнъгнa ору авхмн. Колхозинунд нyч-кoллснa oдр болгънд 11 арслнн 20 деншг болн хошагъад килограмм буудя авчана.

Эн кeвaр Сарпинск района «Гигант» колхозин элд-аху болн баадл-джиргълнн oбдлaд йовна.

Ю. ТКАЧЕНКО.

ШИН УЗГУД ДАСДЖ АВТН

Узгудт сольвр оруллгън

Хальмг келар гарчах мана газет эн сарин хyвaрaс ави эклaд, зарм шин узгуд олздджана. Эн—мана республикин баадл-джиргълд, сургyль-эрдмин oслтд ик дoнъ болгч тoр.

Шин алфавит, мана хуучн узгуд мет, цуг советин улст олзлгдг орс алфавитaс иштaгъар батлгдсн. Болв, эндр бдр куртл мана „Хальмг унн“ газет олзджасн хуучн алфавитaс шин алфавит зoвaр oвaрц. Хуучн алфавитин мунь—нег aаг хошад узгар темдгллгън. Урднн кeсг давхр узгуд баадл баасн; эн узгуд yлy орм элaл, барлгддж гарчах газет, дeтpин зaагъин 30 процент куртл олз угагъар yрaнa.

Ода тер давхр узгуд хайгдaд, теднa ормд неджaгъад узгуд оров.

Дора эн шин узгуд барлджанавдн.

Хуучн узгуд—Аа, Уу, Оо, Гг, Дж, Ж, нь.

Шин узгуд—Ээ, Уу, Оо, Нн, Жж, н.

Темдг: урднн yгин эклцд „гъ“ соньсгдхла, ик узг „г“ бичгдг билa; шин зокалар, yгин эклцд „гъ“ соньсгдхла, „н“ бичгднa.

Хoбчнрин шин хотн

Нидн хавр, тoрснн газртан ирдж, хальмг 22 oрк-бул Элст балгъсна Сталинa нeртa колхозд ордж, Хар газрур хoбнa кoллмшт гарчхала.

Колхоз энунд цугъараднн гермуд тoсхдж oгв. Хoбчнр эн эврaннн шин хотан „Октябрин 40-ч джил“ гидж нердaцxалa.

—Мана хотнд нег чигн кун хара суухш,—гидж колхозин

ветфельдшер Ланда А. М. кeлнa. 22 oрк-булaс 60 кун малд кoллдж йовцхана.

Теднa тоод ах хoбчнр Боктан Хант, Сохра Михаил, Гучна Мергя, Сарнъга Бятя, Джанджин Бата, Балдун Пурва ахта сан узиджтaгъар кoллджaцxанa.

М. Ч. БОВАЕВ.

Селанa элд-ахун наукин кандидат

Московск ветеринари академий. Зоотехническ факультетин Советд гун номта улс хурцхав. «Киргизск ССР-н алатауск тохмта бoд малиг ясулгън» гидг темар бичсн диссертаций кун болгъна oмн баанa.

oндр голшг нургъта, далта-ээмтa, шинъан дoч гарсн наста болв чигн хар уснaннн ирмaгaр буурл орад баасн залу диссертацин умшкaд, гун номта улсин сурен сурврт хару oгчaнa.

Эн—хол Хальмг тeегaс ирсн Нармаев Морхадж, селанa элд-ахун наукин кандидат нер зyухар, «Киргизск ССР-н алатауск тохмта малиг ясулгън» гидг диссертацин хареджана.

Нармаев Морхадж бичсн кoллмш ик сан темдг авв.

«Алатауск тохмта малиг ясулгъна хoбн (1950—1956 джилмудт), тер малд юн хyвpт гарсн, ямаран хот-

хоолар теткдж болхиг, наста болн багъ наста yкpмyдиг хотинн ямр кемдjaгъар асрхиг дасдж диссертацин бичсн кун ик гидг кoллмш кeдж», гидж эврaннн тодлвртан селанa элд-ахун Тимирязевск академийн мал oснлгънa музейин директор, селанa элд-ахун наукин кандидат П. А. Барышников бичдjaнa.

«Алатауск тохмта малин тускар ур Нармаевин шиндлдж гyудyлсн керг oдгa цагт Киргизск ССР-н цуг колхозмудт болн совхозмудт олзлгддж, ик yнтa науци дамшлт oгчaнa», —гидж алатауск мал oсклгън Киргизск госплемрассадникин директор ур А. Комиссаров бичдjaнa.

«Мал oсклгънa кергт ур Нармаевин диссертацин чинртa. Селанa элд-ахун Министeрeтв, партиин болн советск органсин гардачнр тeрyнa сyв-сeлвиг ик yнтaд тоолна», —гидж

совхозд алатауск тохмта малиг ясулгън», «Алатауск тохмта мал oсклгън», «Алатауск тохмта малин тускар 1956—1960 джилмудт кeч кoллмшин зура» болн нань чигн.

Нармаев Морхадж мана Хальмг республикин куч-кoллснр саанар меднa. Энyнa бичсн шyлгyд, кeлврмуд, повестьe олд таасгднa. «Сандж» гидг повестиг цугъар умшсн болх, бичач ода «Сталинград» гидг ик повесть бичад дуусв. oмнaн бат тoр тaвeн учрар эн тоот кyцв.

Кeсг джилин гун номин хаалгъар кeсн кoллмшин аш—сан дийлвр болдж гарв.

Нармаев Морхадж селанa элд-ахун наукин кандидатин нер зyугдв. Алексей БАЛАНЕВ.

Олн ăмтнă демократин орн-нутгудар

КЕЛВР

Хар бишмуд

Х. БАЙРАМУКОВА

Промышленн Тайюаньд

ПЕКИН. (ТАСС). Индустриализаци келгн Китдин кесг балгсна бнъгиг сольдж, тедниг промышленн ик центрмудт хуврлжана. Шаньси провинци Тайюань балгсн туунд сан улгур болхмн. Эн минъ шаху джилă тууджта балгсн. Болсн бийнъ сулдхкас урд Тайюаньд амрсн промышленность уга билă. Олн-ăмтнă йосна турун джилмудас авн Тайюаньд предприятияс шивăс есгддж, тосхгдв. Металлургическ завод икдѳлгдв. Туунд негдгч классн олгă цагин оборудованъ тăвгдв. Хойрдгч металлургическ завод тосхгдджана. Ганънар угагъар труба дутхдж гаргълг цехсин, ик болн дундин кештă, болд хăйдлг заводсин цехсин гермуд тосхгдджана. Станокс болн машид тосхгдг кесг завод тосхгддж, икдѳлгдв.

Маши тосхлгъарн Тайюань, Шэньянна дару хойрдгч орм ээллжана. Ода Тайюаньд тосхгдлжакх кунд маши тосхгдг завод эвранны агъугъарн, Китдин машид тосхлгъна хойрдгч ик завод болхмн. „Тайюаньд кегдв“ гисн тамгъта продукция улм-улм икар орн-нутгин онц болгънар тарджана. Тайюаньд заводсин цехсас нууренă комбайнс, прокатн станмуд, генератормуд, доменн болн мартеповск бешмудин оборудованъс кегддж гарна.

Балгсн бийнъ чигн бсв. Энунд бăах улсин то сѳл долан джилин эргид зургъан холван шаху бсв. Кѳдлмшчрин шин поселкс тосхгдв, шин хаалгъс кегдв, балгснд 5240 минъгн квадратн метр зăйтă административн болн ăмтн бăах гермуд тосхгдв.

ГДР-н ОЛН-ĂМТНĂ ЭДЛ-АХУН ДИИЛВР

БЕРЛИН. (ТАСС). 1958 джилн гурвн кварталн дунд Германия Демократическ Республикин олн-ăмтнă эдл-ахун зура кѳцăгдлгнă дигин то энд барлгдв. Гурвн кварталн эргид промышленн продукция гуртм кемджанъ, нидн джиллин иим цагинлă дунъцѳлхд, 11,2 процент бсв.

9,7 процент, кунд маши тосхлгн—9,9 процент, текстильн промышленность—10,4 процент, эдл-уш гаргългн—16,1 процент бсв.

Селанă эдл-ахун ургъц гару угагъар хуралж авгдв. Нидн джиллинкар болхла эн джил селанă эдл-ахун эдл-уш 7,9 процент икар хуралж авгдв. Селанă эдл-ахун голлгч культурмудин ургъц икдв.

Эн цагин эргид металлургическ промышленностин кемджан 7,4 процент, химическ—

Олн-ăмтнă сă хăйгч килмдж

УЛАН-БАТОР. (ТАСС). Олн-ăмтнă джилмудин эргид Моньгълин кѳч-кѳлсчирин бăйдлджиргълд болсн ик хуврлтсин негн—государственн социальн страхованă систем мѳн. Моньгълин кѳдлмшчир болн цегрлăчир цугъар, кѳгшрсн цагтан, кѳдлгдг аргъ уга болхларн, шалтгта болхларн государствас материалън дѳнъ авч чадж зѳв ээлджана.

нутгин экономическ кѳчн бсдджăхин, партъ болн правительств данъгин олн-ăмтнă сă хăйлгнд килмджан ѳгчăхин герчн болджана. Эн закагъар пенсион тетклг ѳглгнд гаргъгдх мѳнъгнă то зѳвѳр икдѳлгдв, пенсионермуд болх зѳвтă улсин то немгдв.

Социальн страхованă бюджет культурн болн эрѳлменд харлгъна тѳрт гаргъгдх мѳнъгн хăйлгдсн бăанă. Курортсин, амрлгъна гермудин болн пионерск лагермудин то джил ирвас бсăд йовна. Теднă то 1957 джилд, 1952 джилд бăасар болхла, 125 процент бсв.

1957 джил пенсд гаргъгдсн мѳнъгнă кемлжана, 1953 джиллинлă дунъцѳлхд, 100 процент бсв. 1958 джилд Моньгълин олн-ăмтнă Ик Хурал государствени пенсин туск шин зака батлдж авб. Эн закон—орн-

Албана металл эд-бод келгнă промышленность

ТИРАНА. (ТАСС). Албана эд-бод келгнă промышленностин эклгч металл эд-бод кедг, Энвер Ходжан нертă Тиранск завод кѳдлмшт орулгад арвн джил болсна ѳбн одахн болв. Советск Союзин болн наадк социалистическ орн-нутгудин ах-дѳугъин дѳнъгтăгъар завод ик предприятия болдж бсăд, олгă цагин техникар агсгдджана. Ода эн за-

вод 9 джил урд бăасарн болхла 18 холван ик продукция гаргъна. Эн завод 1700 зѳсн промышленн оборудованă, автомобилин болн тракторин запчастъс гаргъдгиг дасв, кесг арвад минъгн плугс, культуриватормуд, силос керчдг машид селанă эдл-ахуд кедж ѳгв. Промысловой кооперативст зăрм амр машид одахнас авн эн кедж гаргъдж ѳгчана.

(Чилгчнъ Эклицинь 228-ч номерт). — Алтн биллг, алтн бѳс, цагъан торгън алычур...

„Акад юмн, ода кѳртл бишмуд гарч ирăд уга! Хăлăлт, Зубайда эктăгъан хоюрн хагърн гиджана...

Эдн харм болджана... Уга, хагърцхаг...

—...алычур, цагъан торгън бишмуд, хар, ногъан, шеемг... олн зѳсн бишмудс, башмг—Зубайда, —тѳгăджасн гергн кѳчнăс дограсн уган гаргъдж келăд, саналлад, агъар киллв. Зубайда эктăгъан хагърв.

Цугъар дор ормдан менрдж одцхав.

Умскѳл айлгъснăнн темдгт Зубайда эктăгъан босад; герин хора темцхăв. ăмтн эклăд шуугв. Гермудин ора деерăс, умскѳл тѳгăджасн гергиг модар шивăд, хамринъ улан галз кегăд оркцхав.

Хасана элгн-саднас нег чигн кѳн умскѳлăн авсн уга. Ичр хатуд, нег гергн цуг умскѳлиг хуралж авад герт орулв. Тенднъ йоста дан болджана. Зубайда орклад уульсн, шууган, хăакрлдан, керлддан.

—Сăахн бишмудан бийдан улдăчкăд, ююни нѳдър манъгъдур тер бер маднур хăлăхмб?!

Тим кѳн бер биш, ичрăн геесн кѳн. Оч келтн, кемр терунлă бăах болхла Хасан мана биш. Мини дѳ биш,—гигъад хадм-эгч эгзньнăд ууляд бăанă.

Энѳг цугъар дѳнънджăцхăнă.

Салимат сонъстха гигъад, зѳрц цугъар хăакрлăд бăанă.

Салимат сонъса чигн бăанă. Уга. Сонъссн тоот багъ.

Махмудан балм болтл цокулсн болдж энунд медгнă. Зѳркн хойр анъг болад шуурад, шавас цусн гооджсн болад, Салимат ѳрăл ăмтă сууна, минъ ода цугъар ордж ирăд, энунă зѳркинъ эдн ягъдж салвлв, тер мет бăасн цогцинь кѳлдан ишкăд салвлцхăх...

Энунăс эдн бишмудинъ, улдсн ганцхн бишмудинъ авхар бăацхăнă. Энѳг гарсн ѳдрăснъ авн, энунд гидж эк-эцкнъ цуглулсн, зѳбсн зѳдрăснъ улдсн ганцхн эн бишмуд. 18 джилин дуусн зѳѳр цуглулхларн, тедниг цугинъ ăмтнăд тѳгăдж ѳгăд, эндр ѳдр ѳшăтă болхин тѳлă тедн цуглулдж.

Харм тѳрсмб аль дурго болсн бăайдлтăгъар Салимат бишмудѳрн хăлăв: бишмуд бийинъ шатагъад бăав, зуг гал падрсн ѳнъгърн биш. Уга. Энѳг тăялăд, кѳл дорнъ хаяд ѳгчкхмн: „автн, хахдж ѳкцхăтн, зуг нанд, манд джиргъл ѳгтн...“

Салимат генткн адгъмта бăайдлтăгъар бишмудиннъ товчиг эклăд тăялăд, цагъан мѳнъгн бѳсн, нег ханцан тăялăд оркв...болв... дăрк минн, ягъджанав би, нанд нанн умсдг юмн угалм, цугинъ ѳгчкхлăхн би...

Тим бăайдлтă кевтăн, арă ăмтă гишинъ, толгъагъан унъгъадж кецăлăд, кесгтн эн суув. Кѳѳкн цаган сергăдж ухалждаг чигн билз эн. Тер сăахн цаган эн нам ягъад

тиим шулун чилдж одсинъ, ягъдж ѳнъгрсинъ чигн медсн уга билă. Ӳр кѳѳктăгъан хоюрн ус авхар Кубаня кѳвăд одхларн, экан ардасн дууддж автл кѳундăд суусн хаалгъсас онъгдан юмн кѳѳкн цагиннъ джиргълд нам уга...

Эн бишмуд... Ямр дѳнъгă зовлнъгта кевър энѳг нанд экм кедж ѳглă! Эн бишмудин 5 метр килнъгиг хулддж авхин тѳлă эк минн бѳкл джилдан ѳѳмс кедж хулдсн биший. Дакад бишмудиг кеерулхин тѳлă, ягъад болв чигн алтн хатхмр кергтă бăасмн.

Энунднъ хойр джил шаху цаг ѳнъгрлă. Суулднъ, айта гисн уячд ѳгч уюлгдла. Аш сѳѳлднъ белн болсн бишмудиг ѳмсдлж ѳзяд, ăмтн таасад, дѳрчксн биший. Энѳг ѳмсăд биилх, ииган-тииган гарх дурн ѳвртă гидгър кѳрдг билă. Тим юмн альд бăах билă! Эн бишмудан кѳѳкн кѳргид одсн цагтан ѳмсх зѳвтă... Кедѳ дакдж кѳѳкн авдрурн ѳѳрддж одсн: нам ѳмсдлж ѳзăд оркчквчн болх гих ухан ордмн, зуг авдроньста, тѳлкѳрнъ экин хорт. Эн бишмуд кѳѳкиг даньгин бийѳрн авлдмн. Пол угъалж йовад кѳѳкн авдриннъ ѳѳр кесгтн зогсдмн. Эн бишмудтăгъан, хаджудан бийдан тааста, ухата кѳргтăгъан хою-

рн йовх дурн кѳрдмн. Тиигăд зогсдлж-зогсдлж авдрин кунд буркăсинъ гарарн илчкăд, кѳѳкн хăрѳ гардмн.

Хаджудк хорад улм икдсн шууганд Салимат ухалджасн тоотан мартв. „Эндрин бийднъ гертăсмдн гарч арлг.—Чи минн кѳвѳнч, гарлисн эгчнъ чигн тевч зѳвтăч. Гергичнъ эгчичн гундав. Терунанчн му нерн—чини му нерн. Эгчн олдж чадшгоч, герг олч. Ташр деернъ, теднăчн умскѳлăс мана калым улѳ. Терундан оч цăалгъдж ѳг, цагин эвинъ хăлăджăгъад теруган гераднъ хăрѳл. Терчнъ чамд дакдж керг угă. Иим угмуд Салимт сонъсв.

Гер дотрк улс цугъар эн угмудиг дѳнънснъ йир аамшгтă.

Аргъ уга, Хасан гарад, гергѳр орв. Гергнъ урдк кевтн суусн ормасн босад, аамсн бăайдлтă, галин нѳдърн залугъурн хăлăгъад, гейѳрсн бăадлинь ѳзăд, кѳл дорнъ ухан сеган уга харгъцад унв...

Серл орад, турун ѳзснъ—хаджуднъ уульдж суусн залунъ. Эн нульмсан арчад, гергнăннъ усинъ илв. Болв, генткн, болсн тоотиг ухалчкад, дор ормасн ѳсрăд босв. Эвранны дурн, седклан биллăд, садн-элган сонъсх кергтă, аргъ уга, эс гидж энѳг насн туршднъ харацхакхмн.

—Би залу кѳмб, залу кевър кех зѳвтăв. Чи минн эгчд эвранны бишмудан ѳгсн угач, кундлджăхшч. Аул цугъар энѳнă тускар меднă. Чамаг герѳрчн кѳргчкх, —гидж гергнăннъ сăахн чирăгинъ эс хăлăс гиджăгъад залунъ келăд, ардан хăлăлго гарч одв.

Салимат кевтăд улдв. „Цуг эн тоот зуудн болхий! Нуднъ лакнас харнъгъутрад, кѳл-га-

рнъ сулдад, уханъ ээдрв. Нăа-лдг аргъ уга, ючъгад эс ѳгъ хăсмб хадм-эгчд эн бишмудиг, юнъгад эс заацхасмб нанд, кенд ю ѳгхинъ. Тѳрѳц юмн медгдджăхш. Медхд йир джанъгърга. Халиматин экнъ Салиматин экѳр дѳрвн литр ордж биш, гурвхн цитр ордж миск ар дѳурнъ тос илгăдж гицхана, тер учрар эн бишмудиг ѳглого бăасн болхий эдн? Дăрк минн, деедс минн, ода ягъдмб?...

Манъгъдуртнъ Кубаня догдлсн дольганд цокгдад уксн кѳн усна кѳвăд гарч ирв. Эн Салимат бăадж.

Бишмуд... Цусн, нульмснд харлсн бишмуд, тииглж-тииглж Зубайдан аврт орв. Эн бишмудиг Зубайдагъас ташр энунă хадм эгчнъ буладж авсн болдж. Тер, Зубайдан хадм эгчасн гарсн кѳѳкн аш сѳѳлднъ Фатиман нагъц-экнъ болдж гарсн. Тегăд эмгн ѳнъгрхларн тер бишмудиг зе кѳѳкндан, гераслтхă гидж ѳлдасмн...

Кѳѳкндан эн тууджиг келăд тѳгсгчкăд, Минат ормасн босв. Кѳѳкнъ урокан дасхар дакад суув. Энунă нуднъ Салимат, мет зогсад бăав. Эн дегăд

харм болв. Умшлжасн дегтриннъ мѳр хоорндагъар Салиматин хар нуднъ дѳурнъ нульмста, бийнъ амн-шир уга орн деер кевтсн болна. Фатима эн ухатагъан газа гарв. Кубаня кѳвăд энунă цогцинь ѳзгдсн болна, хама болв чигн мел му заята Салимат... Ююгннъ келхъ... Ганцхн Салимат тиим зовлнъгта бăасмб? Бѳриннъ амнд курсн хадм эгчнъ, бийнъ джиргъл ѳзлѳ тегăд? Ташр терунă бийиннъ хадм эгч, минн нагъц ѳк? Юнъгад телн цугъар тиим хѳв тату бăацхасмб?...

Мел ганцхн эн, цуснд хатурсн, нульмснд угъагдсн бишмуд гемтă. Тим ик зовлнъ ѳзгдсн эн, ягъад ода кѳртл аврт тѳвкнун, тогъшрдж кевтѳв! Эн бишмуд минн герт бăадж, нанд кезăд чигн амр ѳгшго...

Фатима адгъмтагъар герѳрн орв. Экнъ ѳрвăд ноос ѳрдж сууна. Аамсн ѳнъг гарсн кѳѳкнăннъ чирăд экнъ онъг ѳгсн уга.

Манъгъдур ѳрунднъ экнъ укран саахар босчгад, бешд гал шатджахиг ѳзăд, кѳѳкн минн нанас эрт босад бешан тѳлдж гидж байрлв, болв бешѳр ѳѳрдăд, дотрнъ кенчр шатджахиг ѳзв. Шатлж одсн бишмудин нег тасрхагъинъ бешас татлж гаргъад: „Деедс айлдтн, энчн юн болад одв... Хар бишмуд... Кѳѳкн, ягъснчнъ энв!“—гигъад хортан гаран дѳрхла—тул-кѳрнъ уга.

Дор ормдан экин амнъ зуунърв.

Кѳѳкнъ нег мѳслсн, болгъамджтагъар экѳрн хăлăдж зогсв, кѳѳцх зѳвтă керган кѳѳцсндан омгта, бахмджта бăахнъ, хаджугъас хăлăхд медгнă. Эн йир байрта бăанă.

Реданторин дарук Б. Б. Дорджиев.

Редакция хайг: Хальмг АССР, Элст балгсн, Ленинă проспект, 35. Телефонъ: редакторин—2-63, ответсекретарин—1-66. партийн, селанă эдл-ахун отделмудин — 2-09, бичгѳдин, культурин отделмудин, бухгалтерин 1-62.